

6. Diagnostika sociálních vztahů ve skupině dětí

Zora Syslová

Dítě ve vrstevnické skupině

- Dítě do nástupu do MŠ tráví čas v rodině (ojedinělý typ sociální skupiny s vysokou mírou intimity a vysokým formativním účinkem)
- Vrstevnická skupina (třída v MŠ) se stává vedle rodiny nejvýznamnější částí sociálního prostředí
- Od individuálních rituálů, návyků, normám ke společným

Vrstevnické vztahy v předškolním věku

- Mají svou důležitost – postupné uvolňování od rodiny
- Symetrické vztahy s kamarády
- Poskytují méně jistoty než vztahy s dospělými
- Předškolák si vybírá kamaráda, který mu je podobný, má stejné zájmy, potřeby
- Vrstevníci se stávají partnerem ve hře
- Rozvíjí se prosociální chování
- Dítě je schopné empatie
- Přirozená je mezi dětmi soutěživost

Změny dané novým sociálním prostředím

- Vrůstání do skupinových vztahů dítě inspiruje a stimuluje k novým činnostem
 - v aktivitách ostatních dětí
 - chování ostatních členů skupiny
 - ve vzájemných vztazích členů skupiny
- Objevuje smysl skupinových hodnot a norem

Projevy školní maladjustovanosti

- Nepřiměřené napětí, úzkost (projevy psychické astenie) – zvýšená nejistota, úzkost, obavy, vnitřní napětí
- Nepřiměřené (citové) reakce vůči okolí – vůči sobě, dětem i učitelům

Kategorizace sociálních projevů

- **Asociální projevy** – vyhýbá se kontaktům
- **Antisociální projevy** – poškozují, ničí ostatní
- **Pasivně sociální** – konformní projevy
- **Aktivně sociální** – aktivně se zapojuje, je kreativní, spolupracuje, sám iniciuje spolupráci

Zjišťování vztahů ve skupině dětí

- strukturované pozorování

- Metoda nejčastěji používaná k analýze interakce ve skupině
- Slouží k zachycení určitých dějů ve skupině nebo projevů lidí při společné činnosti
- Před zahájením je třeba přesně stanovit cíl pozorování
- Postupovat systematicky a promyšleně

Podklady zahájení strukturovaného pozorování

- Prosté pozorování
 - „vytipují“ se kategorie pozorování
 - Následuje systematické pozorování a zaznamenávání frekvence vytipovaných projevů
- Situační pozorování
 - Pozorování je navozeno situací
 - Mělo by se realizovat v různých situacích, v nichž se dítě projevuje
 - Vede k poznání příčin a spouštěcích podnětů reakcí dítěte

Strukturovaný/polostrukturovaný rozhovor

- Je třeba podrobně si připravit průběh rozhovoru:
 - Promyslet otvírací otázky – navázání kontaktu
 - Tematicky seskupit otázky podle obsahu a zacílení
 - Promyslet způsob záznamu rozhovoru
 - Promyslet způsob vedení rozhovoru
 - Připravit si ukončení rozhovoru

Pravidla účinné komunikace

- Zaujaté naslouchání
- Parafrázování
- Vyjadřování emotivního podtextu rozhovoru
- Rozvíjení a prohlubování rozhovoru
- Poskytnutí zpětné vazby – sdělování vlastních prožitků z rozhovoru

Situační navození komunikace

- Využití techniky hraní rolí
- Situace „šetření“ je při hře pro dítě přirozenější, přitažlivější
- Předem připravit stimulační situace (vychází z věku a zájmu dětí) pro motivační zahájení rozhovoru

Interakční hry

- Plní diagnostickou i formativní funkci
- Využívá hru, prvky dramatické výchovy, modelové navození situace
- Probíhá v interakci s dalšími dětmi
- Modelová situace by měla:
 - Respektovat individuální možnosti dítěte, jeho vnitřní situaci, vývojové osobnostní zvláštnosti

Předpoklady úspěšné realizace interakčních her

- Důkladná znalost vlastních sociálních dovedností
- Schopnost sebereflexe v oblasti působení na děti
- Výborná znalost specifik sociálního vývoje předškolního věku
- Poznat a respektovat konkrétní skupinu dětí, se kterou pracuje
- Navození „psychologicky bezpečné“ atmosféry
- Důkladná obsahová příprava učitele

Použitá literatura:

- Řezáč, J. (2002). *Sociální psychologie*. Brno: Paido.
- Matějček, Z. (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dětí*. Praha: Grada Publishing.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing.
- Koťátková, S. (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada.
- Fontana, D. (1997). *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál.
- Nakonečný, M. (1999). *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Svoboda, M. (ed.), Krejčířová, D. & Vágnerová, M. (2001). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál.